

Energiekorting is niet de oplossing

Gert Peersman (column verschenen in De Standaard op 19/10/2021)

Je moet het ze nageven: de energieproducenten hebben het magistraal gespeeld. Drastisch en eenzijdig de voorschotfacturen verhogen op het moment van begrotingsonderhandelingen heeft hun geen windeieren gelegd. De media zijn daar gretig op gesprongen en de politici zijn erin getuind. Kort na de coronagolven kunnen die een mogelijke gelehesjesgolf missen als kiespijn.

Dat de energieprijzen door het dak gaan, is geen verrassing. Sinds we het virus onder controle hebben, draait de wereldeconomie op volle toeren. Vooral energie-intensieve sectoren doen het goed. Thuiswerk vereist meer energie. Tegelijk draaien energieproducerende landen zoals Rusland de energiekraan een beetje dicht, zodat er meer schaarste is en hun winstmarges stijgen. Speculanten springen op de trein, omdat ze anticiperen dat regeringen wereldwijd de geldbeugel zullen opentrekken om de energiefactuur te betalen.

Maar de stijging lijkt spectaculairder dan ze is. Toen de coronacrisis uitbrak, zijn de energieprijzen immers gecrasht. Er zijn nog geen records verbroken. Gecorrigeerd voor de algemene inflatie waren de internationale energieprijzen een stuk hoger in 2008 en de periode 2011-2014. Ook voor de Belgische consument zijn energieprijzen verhoudingsgewijs al hoger geweest, al komen we in de buurt bij eerdere pieken. En dan hou ik geen rekening met het feit dat het beschikbare inkomen van gezinnen ondertussen is toegenomen, waardoor de energiefactuur draaglijker zou moeten zijn.

Door de hogere energieprijzen zal de spilindex op korte tijd tweemaal overschreden worden, waardoor lonen en uitkeringen geïndexeerd worden. Er is zelfs overcompensatie, omdat het gewicht van energie in de gezondheidsindex groter is dan de werkelijke consumptie: wanneer de energiefactuur bijvoorbeeld met 100 euro toeneemt, stijgen de lonen en uitkeringen gemiddeld met 108 euro. Toch vinden onze regeringen het nodig om allerlei compensaties te geven.

Toegegeven, de gevolgen zijn ongelijk verdeeld. Wie van spaargeld moet leven, heeft geen index. Voor bedrijven stijgen zowel de energie- als de loonkosten door de indexering. Bovenal: het aandeel van energie in de totale consumptie is fors hoger voor lage inkomens. Voor de drie laagste inkomensdecielen is de gulle gemiddelde indexatie daardoor onvoldoende om de duurdere factuur te betalen. Het zijn de middenklasse en vooral de hogere inkomenscategorieën die door de index overgecompenseerd worden.

In die context is het begrijpelijk dat de regering de lage inkomens wil compenseren, maar een gouden les is dat je dat niet mag doen via lagere tarieven of door bijvoorbeeld energiecheques uit te delen. Uit onderzoek blijkt dat gezinnen zuiniger met energie omspringen en hun energieconsumptie verminderen wanneer de energieprijzen stijgen. Op langere termijn zet dat hen bovendien aan om hun huizen te isoleren, waardoor ze minder energie verbruiken wanneer de prijzen weer dalen. Dat helpt ook om de CO₂-uitstoot te verminderen.

Bij tariefverlagingen of energiecheques worden de prijsprikkels daarentegen serieus afgezwakt. Dan wordt energie-consumptie de facto gestimuleerd met overheidsgeld en komen zelfs

steenkoolcentrales weer in beeld om aan de vraag te voldoen.

Het is veel verstandiger om gezinnen te compenseren met lagere inkomensbelastingen of hogere uitkeringen. De prijsprikkels spelen dan wel volledig: wie zuiniger met energie omgaat, wordt meer beloond met budget dat vrijkomt voor andere consumptie of dat kan worden gebruikt om het huis te isoleren.

Een andere mythe is het idee dat hogere energieprijzen geen zware dobber zijn voor de begroting door extra btw-inkomsten op elektriciteit. De internationale prijsstijgingen zijn een drama voor de begroting en zullen dat altijd zijn zolang we energie moeten importeren. De extra inkomsten zijn slechts een fractie van de extra uitgaven voor ambtenarenlonen en uitkeringen door het indexatiemechanisme, de daling van belastinginkomsten door de negatieve impact op de groei en bedrijfswinsten, en de daling van btw-inkomsten op andere goederen en diensten. Het is geen toeval dat de kiemen van de hoge overheidsschuld tijdens de energiecrisis van de jaren 70 zijn gelegd.

Bij energieproducenten knallen de champagnekurken. Doordat allerlei lasten uit de energiefactuur worden gehaald, dalen hun verkoopvolumes nauwelijks en komt er ruimte vrij om de winstmarges stilletjes te verhogen.

België is niet het enige land waar de regering maatregelen neemt die de vraag naar energie ondersteunen en de prijsprikkels voor de consument afzwakken. Op het moment dat er wereldwijd schaarste is, drijft dat de internationale energieprijzen nog meer de hoogte in. De regeringen kunnen dan opnieuw de geldbeugel opentrekken om gelehesjesprotesten te vermijden. Ook voor de speculanten en energieproducerende landen is het tijd voor champagne.